

Bruksela, 10 listopada 2022 r.
(OR. en)

14613/22

AGRI 620
ENV 1139

PISMO PRZEWODNIE

Od:	Sekretarz generalna Komisji Europejskiej (podpisała dyrektor Martine DEPREZ)
Data otrzymania:	10 listopada 2022 r.
Do:	Thérèse BLANCHET, sekretarz generalna Rady Unii Europejskiej
Nr dok. Kom.:	COM(2022) 590 final
Dotyczy:	KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW Zapewnienie dostępności i przystępności cenowej nawozów

Delegacje otrzymują w załączeniu dokument COM(2022) 590 final.

Załącznik: COM(2022) 590 final

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 9.11.2022 r.
COM(2022) 590 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

Zapewnienie dostępności i przystępności cenowej nawozów

1. WPROWADZENIE

W globalnym sektorze nawozów mineralnych trwa obecnie kryzys o skali niespotykanej od lat 70. XX w. Pandemia COVID-19, wraz z towarzyszącymi jej zakłóceniami w łańcuchach dostaw, a następnie kryzys energetyczny doprowadziły do rekordowo wysokich cen nawozów.

Nawozy odgrywają **istotną rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa żywnościowego**¹.

Nielegalna i nieuzasadniona inwazja Rosji na Ukrainę wywarła znaczący negatywny wpływ na światowe rynki nawozów, na których sytuacja była niezwykle napięta już wcześniej. Obnażyło to słabości wynikające z zależności świata od kilku globalnych dostawców. Rosja, która w 2020 r. odpowiadała za około 15 % globalnego wywozu nawozów, nałożyła ograniczenia na własny wywóz żywności i nawozów, obniżając podaż na świecie i wywołując wzrost cen. Ponieważ niedobór i wysokie ceny nawozów pogłębiają kryzys bezpieczeństwa żywnościowego na świecie², konieczne są wspólne działania, aby zaradzić globalnemu kryzysowi w sektorze nawozów. UE zintensyfikowała działania służące rozwiązaniu problemu braku bezpieczeństwa żywnościowego na świecie i złagodzeniu skutków kryzysu żywnościowego w krajach najbardziej narażonych w ramach szybkiej i wszechstronnej **reakcji Drużyny Europy na globalny brak bezpieczeństwa żywnościowego**.

Ponadto kryzys żywnościowy skutecznie łagodzą **korytarze solidarnościowe UE i Porozumienie w sprawie eksportu zboża przez Morze Czarne**, umożliwiając Ukrainie dalszy wywóz zbóż i przyczyniając się do stabilizacji rynków i obniżenia cen żywności. **Korytarze solidarnościowe między UE a Ukrainą** stały się ważnym ogniwem handlowym między Ukrainą, UE i resztą świata i ułatwiły do tej pory wywóz ponad 14 mln ton ukraińskich produktów rolnych (zbóż, roślin oleistych i produktów powiązanych, w tym nawozów), przyczyniając się w ten sposób do złagodzenia światowego kryzysu żywnościowego. UE wspiera wspomagającą rolę ONZ i Turcji, wzywając do przedłużenia obowiązywania Porozumienia w sprawie eksportu zboża przez Morze Czarne na okres po 19 listopada. Zakończenie tego programu miałoby poważne konsekwencje dla światowego bezpieczeństwa żywnościowego.

Napięta sytuacja na rynkach nawozów powoduje największe straty w szczególności dla **krajów o niskim i średnim dochodzie**. W 2022 r. rekordowa liczba **222 mln osób w 53 krajach jest poważnie dotknięta brakiem bezpieczeństwa żywnościowego** i pilnie

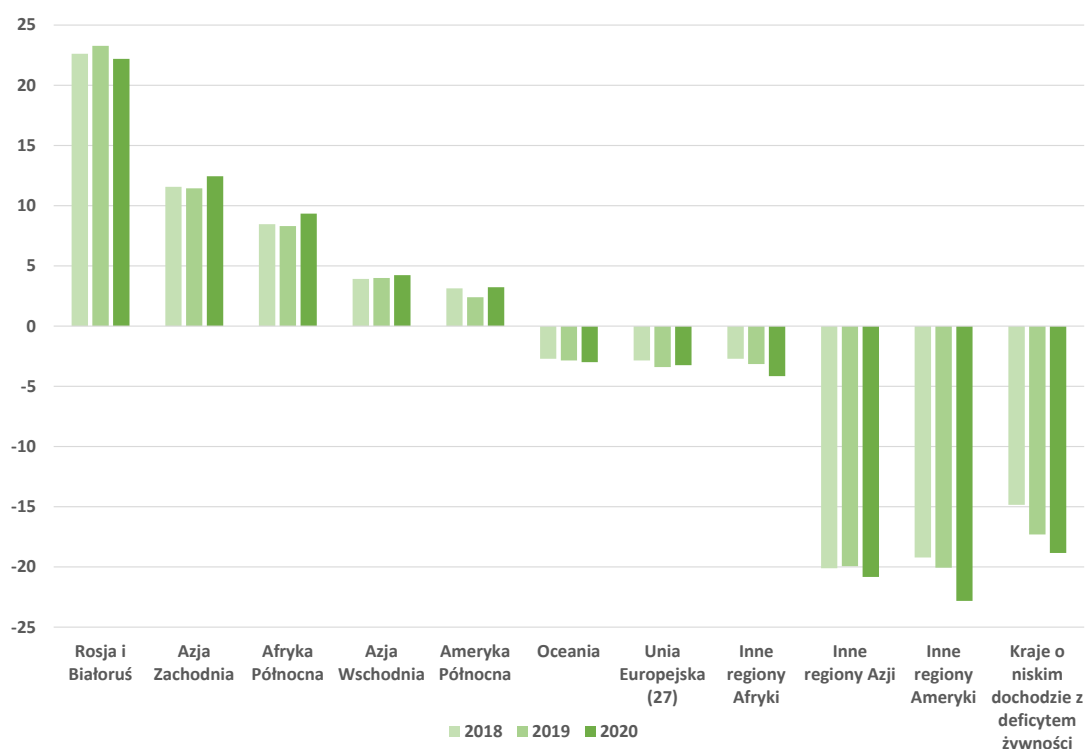
¹ Zwięzły opis procesów biologicznych i chemicznych leżących u podstaw działania i wpływu nawozów można znaleźć w [załączniku 1](#) do niniejszego komunikatu.

² Zob. komunikat Komisji pt. „Zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego i zwiększenie odporności systemów żywnościowych” z dnia 23 marca 2022 r., COM(2022) 133 final.

potrzebuje pomocy. Kraje najbardziej dotknięte kryzysem to Somalia, Afganistan, Etiopia, Nigeria, Sudan Południowy i Jemen, ale także region Ameryki Południowej.

O ile opłacalna produkcja żywności zależy nie tylko od nawozów, o tyle w obecnej sytuacji zasadnicze znaczenie ma **krótkoterminowy wpływ, jaki niedobory nawozów mogą mieć na plony**. Niższe plony oznaczają mniej żywności. ONZ ostrzegała przed światowym kryzysem nawozowym, wskazując, że może on zagrozić produkcji żywności w nadchodzących latach i dotknąć kraje, które nie dysponują przestrzenią fiskalną umożliwiającą prowadzenie programów wsparcia służących utrzymaniu przystępności cenowej nawozów.

Wykres 1: Handel nawozami netto wyrażony w milionach ton składników odżywczych

Źródło: FAOSTAT³

Globalne niedobory nawozów spowodowane są przede wszystkim wysoką ceną gazu ziemnego, surowca niezbędnego do produkcji nawozów azotowych⁴. **Europejski**

³ Dane zagregowane geograficznie to dane zagregowane FAOSTAT lub dane skonstruowane na podstawie danych zagregowanych FAOSTAT.

⁴ Stan i mechanizmy rynku nawozów w UE i na świecie zostały zwięźle wyjaśnione w załączniku 2 do niniejszego komunikatu.

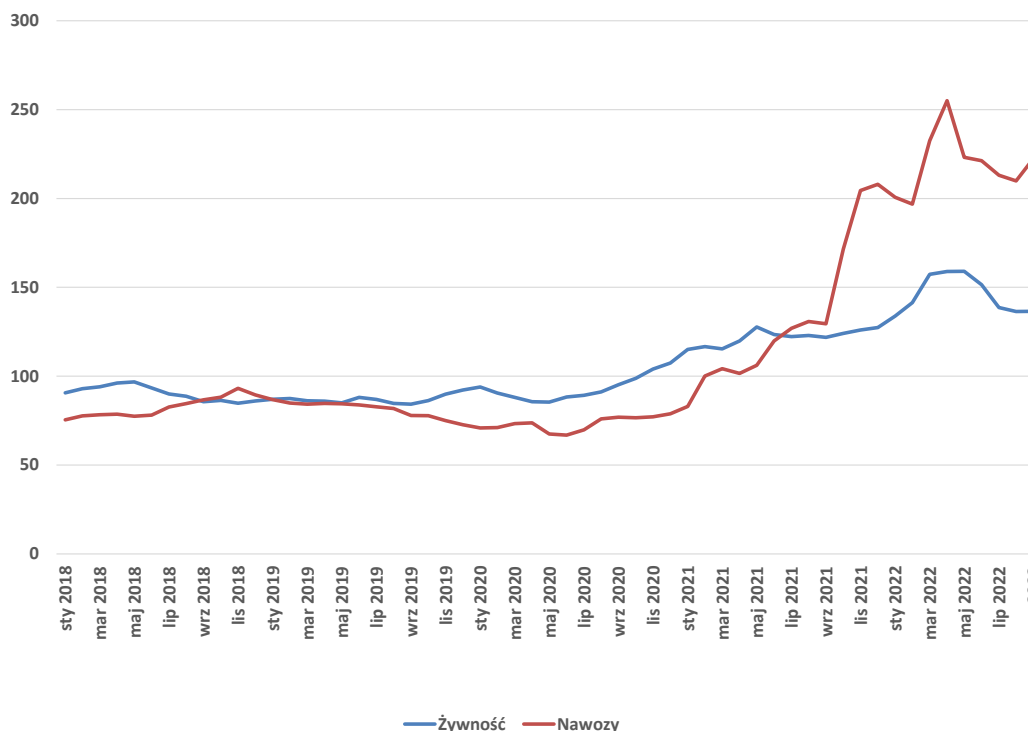
przemysł nawozowy odgrywa ważną rolę w skali światowej, ale jest zależny od importu gazu ziemnego, jak również od przywozu fosforanów i węgla potasu⁵. Latem 2022 r. gaz stanowił do 90 % zmiennych kosztów produkcji amoniaku w UE (amoniak jest produktem pośrednim w łańcuchu produkcji nawozów azotowych). W sierpniu 2022 r., kiedy ceny gazu osiągnęły szczytowy poziom, zamknięto 70 % zdolności produkcyjnych amoniaku dostępnych w sektorze, ponieważ produkcja stała się nierentowna. Istnieją oznaki, że obecne wykorzystanie mocy produkcyjnych wynosi 50 %. W przypadku dalszego spadku cen gazu można oczekiwać dalszego zwiększenia ich wykorzystania. Ograniczona produkcja w UE oznacza również mniejszy wywóz z UE do państw trzecich. W okresie pierwszych ośmiu miesięcy bieżącego roku wywóz azotowych produktów pośrednich i nawozów azotowych zmniejszył się o 9 %, podczas gdy przywóz wzrósł o 19 %.

Chociaż nawozy są nadal dostępne w UE, ich cena stanowi dla rolników wyzwanie (wzrost cen nawozów azotowych o 149 % we wrześniu 2022 r. w ujęciu rok do roku), w szczególności przy znacznym wzroście cen innych środków produkcji (energii). Wysokie ceny nawozów wpływają na decyzje rolników dotyczące zakupu i sadzenia, co z kolei może mieć wpływ na zbiory w następnym sezonie oraz na **wkład UE w globalną dostępność żywności** i jej przystępność cenową.

Środki wprowadzane przez UE w celu **przeciwdziałania wysokim cenom energii** poprawią warunki dla przemysłu nawozowego. Konieczne są jednak bardziej bezpośrednie i ukierunkowane działania. Proponowane w niniejszym dokumencie działania krótkoterminowe powinny złagodzić trudności, z jakimi borykają się unijni rolnicy i producenci nawozów, oraz przyczynić się do osiągnięcia strategicznego celu UE, jakim jest **zmniejszenie zależności od przywozu z Rosji** w drodze dywersyfikacji produkcji i zabezpieczenia niezawodnych łańcuchów dostaw. Należy jeszcze bardziej wzmocnić zaangażowanie UE w walkę z brakiem bezpieczeństwa żywnościowego w skali światowej.

⁵ Najważniejsze makroskładniki odżywcze stosowane w produkcji nawozów to azot, fosfor i potas.

Wykres 2: Globalny wskaźnik cen nawozów i towarów spożywczych (wskaźnik 100=2010)

Źródło: Bank Światowy

Ogólny cel strategiczny UE nadal wyznaczają cele określone w **strategii „Od pola do stołu”**. Dowody wskazują, że nawozy nie zawsze są właściwie stosowane. W niektórych regionach **straty składników odżywczych** stanowią do 50–60 % ilości nawozów stosowanej na polach i wskazują na nadmierne stosowanie nawozów na hektar gruntów uprawnych w wielu regionach UE, przy niewielkich rzeczywistych zyskach pod względem przyrostu plonów. Cel strategii „Od pola do stołu” zakładający zmniejszenie strat składników odżywczych o 50 % do 2030 r. przy jednoczesnym zachowaniu żyzności gleby jest zatem osiągalny.

W perspektywie krótkoterminowej i w kontekście niepewnej sytuacji geopolitycznej należy jednak dołożyć wszelkich uzasadnionych starań, aby nie zagrozić ciągłemu **wkładowi UE w dostępność i przystępność cenową żywności**. Musimy zadbać o to, by sankcje UE wobec Rosji były wdrażane zgodnie z założeniami, co umożliwi tranzyt i przepływ nawozów do stosowania przez rolników w UE i poza nią. Rozwiązaniem strukturalnym Unii służącym zapewnieniu dostępności i przystępności cenowej żywności oraz ochronie środowiska i zdrowia planety jest przyspieszenie przejścia na **zrównoważoną produkcję żywności i innowacyjne technologie**.

W niniejszym komunikacie Komisja przedstawia następujące **działania o charakterze wewnętrznym**:

- Komisja zwraca uwagę, że państwa członkowskie mogą w swoich krajowych planach na wypadek sytuacji nadzwyczajnej nadać priorytet **ciągłemu i nieprzerwanemu dostępowi do gazu ziemnego** dla producentów nawozów w sytuacji racjonowania gazu, zgodnie z komunikatem Komisji pt. „Oszczędzanie gazu na bezpieczną zimę”.
- Zmienione tymczasowe **kryzysowe ramy pomocy państwa** umożliwiają specjalne wsparcie dla rolników i producentów nawozów. W drodze drugiej zmiany ram z dnia 28 października 2022 r. Komisja podwyższyła pułapy określone dla ograniczonych kwot pomocy na rzecz rolników oraz zwiększyła elastyczność i możliwości wsparcia na rzecz przedsiębiorstw dotkniętych rosnącymi kosztami energii, takich jak producenci nawozów, z zastrzeżeniem mechanizmów zabezpieczających. Istnieje możliwość rozszerzenia takiej ukierunkowanej pomocy oraz podwyższenia jej kwot w porównaniu z obecnie niskim udziałem pomocy zatwierdzonej dla tego sektora. Przykładowo organy publiczne mogłyby nabywać nawozy i oferować je rolnikom po niższych cenach.
- Można również wykorzystać, do celów krajowych systemów wsparcia, zasoby finansowe uzyskane wskutek wprowadzenia środków takich jak **pułap dochodów rynkowych** dotyczący niektórych wytwórców energii elektrycznej oraz **składka solidarnościowa** przewidziana w przepisach Unii, z zastrzeżeniem mających zastosowanie warunków.
- Komisja wraz z państwami członkowskimi zbada możliwości wykorzystania **rezerwy rolnej** o wartości 450 mln EUR na rok budżetowy 2023 na rzecz rolników dotkniętych wysokimi kosztami środków produkcji.

- Komisja przeanalizuje i omówi z państwami członkowskimi, w jaki sposób najlepiej wykorzystać **plany strategiczne WPR** w celu zaradzenia sytuacji dotyczącej nawozów. Środki w zakresie zrównoważonego nawożenia powinny być wdrażane w trybie przyspieszonym. Komisja zachęca państwa członkowskie do zadbania o to, by zmiany ich planów – których treść jest na obecnym etapie niezadowalająca – pomogły rolnikom stosować nawozy w sposób bardziej wydajny i zrównoważony. Komisja z zadowoleniem przyjmie i poprze takie zmiany oraz zapewni, aby interwencje te ograniczały straty składników odżywczych i zapobiegały im.
- Komisja podejmie kroki w celu poprawy **przejrzystości rynku** na unijnym rynku nawozów poprzez utworzenie w 2023 r. nowego centrum monitorowania rynku oraz organizację regularnych konsultacji z zainteresowanymi stronami w ramach grupy ekspertów ds. europejskiego mechanizmu gotowości i reagowania na kryzysy związane z bezpieczeństwem żywnościowym (EFSCM).
- Dążąc do promowania **otwartej strategicznej autonomii** UE jako szansy dla UE na zapewnienie bezpieczeństwa zaopatrzenia w żywność i ustanowienie wysokich standardów w zakresie zrównoważonego rozwoju, Komisja będzie propagować następujące środki w odniesieniu do nawozów:
 - lepszy dostęp do **nawozów organicznych** i składników odżywczych pochodzących z recyklingu strumieni odpadów, zwłaszcza w regionach o słabym wykorzystaniu nawozów organicznych;
 - wsparcie na rzecz przekształcenia europejskiego przemysłu nawozów azotowych w przemysł oparty na **amoniaku produkowanym z wykorzystaniem wodoru odnawialnego ze źródeł innych niż kopalne**;
 - zagwarantowanie stabilnego i realistycznego otoczenia regulacyjnego regulującego produkcję **wodoru odnawialnego i niskoemisyjnego**, a tym samym zapewnienie szybkiego rozwoju rynku nawozów opartych na wodrze odnawialnym i niskoemisyjnym;
 - wsparcie na rzecz **dywersyfikacji importu** w celu zmniejszenia zależności od Rosji;
 - uruchomienie w 2023 r. nowego wyzwania **Europejskiej Rady ds. Innowacji** dotyczącego odpornego rolnictwa.
- W pierwszym kwartale 2023 r. Komisja przyjmie **plan zintegrowanej gospodarki składnikami odżywczymi** mający na celu podjęcie działań na szczeblu unijnym i krajowym na rzecz propagowania bardziej efektywnego wykorzystania składników odżywczych, z uwzględnieniem sytuacji wyjściowych państw członkowskich i dążenia do osiągnięcia zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń.

Na arenie międzynarodowej Komisja:

- będzie kontynuować współpracę z państwami członkowskimi i europejskimi instytucjami finansowymi w ramach podejścia „Drużyna Europy” w celu wniesienia wkładu w cztery aspekty **reakcji na globalny brak bezpieczeństwa żywnościowego (solidarność, produkcja, handel i multilateralizm)**;
- będzie kontynuować współpracę z państwami członkowskimi, Ukrainą, Mołdawią i odpowiednimi zainteresowanymi stronami w celu zwiększenia przepustowości korytarzy solidarnościowych między UE a Ukrainą;
- **będzie współpracować z wybranymi krajami partnerskimi UE**, w tym w ramach globalnego wyzwania dotyczącego nawozów, w celu zmniejszenia ich zależności od przywożonych nawozów mineralnych i zużycia przez nie takich nawozów dzięki **skutecznym i zrównoważonym praktykom rolniczym** oraz alternatywom opartym na zrównoważonym zarządzaniu żyznością gleby;
- poprawi przejrzystość światowego rynku nawozów, wnosząc wkład w odpowiednie inicjatywy międzynarodowe dotyczące nawozów, w szczególności **system informacji o rynkach rolnych grupy G-20 (AMIS)**;
- będzie kontynuować współpracę z agencjami ONZ i międzynarodowymi instytucjami finansowymi w celu podjęcia na **forach dwustronnych i wielostronnych** kwestii dostępności i przystępności cenowej nawozów oraz przyczynienia się do trwałych rozwiązań wielostronnych;
- zwiększy wsparcie służące **zaspokojeniu potrzeb w zakresie bilansu płatniczego**, w tym za pośrednictwem funduszu powierniczego MFW wspierającego ograniczanie ubóstwa i wzrost gospodarczy, oraz zacieśni współpracę z niezależnymi instytucjami finansowymi w ramach strategii Global Gateway w celu rozwijania innowacyjnych i zrównoważonych inwestycji;
- zainicjuje dyskusję na temat poprawy przejrzystości, w tym **unikania ograniczeń wywozowych w handlu nawozami w ramach WTO**, z myślą o wypełnieniu zobowiązań podjętych w deklaracji w sprawie braku bezpieczeństwa żywnościowego uzgodnionej na ostatniej konferencji ministerialnej;
- będzie kontynuować współpracę z państwami członkowskimi w celu zapewnienia sprawnego **obrotu handlu produktami rolno-spożywczymi, w tym nawozami, w skali światowej**;
- **zintensyfikuje prace w zakresie wspólnej komunikacji i dyplomatyczne działania informacyjne** w celu zwiększenia widoczności i skonsolidowania reakcji Drużyny Europy na brak bezpieczeństwa żywnościowego oraz przeciwdziałania rosyjskiej dezinformacji. UE będzie w dalszym ciągu monitorować prowadzoną przez Rosję manipulację informacją i jej przeciwdziałać, w tym za pośrednictwem unijnych kanałów publicznych, takich jak EUvsDisinfo, a jednocześnie kontynuować współpracę z partnerami o podobnych poglądach, w szczególności w ramach G-7 i NATO.

2. ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI I PRZYSTĘPNOŚCI CENOWEJ NAWOZÓW W UE

2.1. Monitorowanie rynku

Od czasu wzrostu cen środków produkcji rolnej w 2021 r. rynek nawozów stanowi stały punkt porządku obrad posiedzeń Komisji z zainteresowanymi stronami i państwami członkowskimi, w tym w ramach europejskiego mechanizmu gotowości i reagowania na kryzysy związane z bezpieczeństwem żywnościowym (EFSCM) oraz posiedzeń grupy ekspertów ds. produktów nawozowych.

Brak jest danych dotyczących zapasów posiadanych przez przemysł nawozowy lub rolników i zrzeszające ich organizacje producentów. Komisja poprawi przejrzystość rynku dzięki **centrum monitorowania rynków nawozów** w UE i zbada sposoby uzyskiwania większej ilości danych w czasie rzeczywistym od państw członkowskich i zainteresowanych stron.

2.2. Wspólna polityka rolna (WPR) i plany strategiczne WPR państw członkowskich

W ramach nowej WPR zapewniono szerokie wsparcie dla rolników w celu **optymalizacji stosowania przez nich nawozów**, umożliwiając im w ten sposób osiągnięcie korzyści środowiskowych, klimatycznych i gospodarczych. Najlepsze praktyki w państwach członkowskich pokazują, że dzięki większej efektywności stosowania azotu można ograniczyć użycie nawozów przy jednoczesnym utrzymaniu lub nawet zwiększeniu plonów, a także wywrzeć pozytywny wpływ na ogólną żyzność gleby⁶. Jednocześnie większa efektywność w UE ograniczy zapotrzebowanie na nawozy, łagodząc napięcia na rynku światowym.

Nowa zielona architektura łączy w sobie wzmocnioną warunkowość (normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska i wymogi podstawowe w zakresie zarządzania) służącą ochronie i poprawie zdrowia i żyzności gleby⁷ z dobrowolnymi środkami opracowanymi przez państwa członkowskie z myślą o wsparciu rolników w stopniu wykraczającym poza wymogi minimalne, w tym w dziedzinie gospodarowania

⁶ W tym kontekście dalsze ukierunkowane średnio- i długoterminowe działania w dziedzinie żyzności gleby na rzecz bezpieczeństwa żywnościowego w UE zapewni w 2023 r. wniosek dotyczący aktu o zdrowiu gleb.

⁷ Normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (GAEC) oraz wymogi podstawowe w zakresie zarządzania (SMR) istotne w dziedzinie składników odżywczych to zgodność z obowiązkami wynikającymi z dyrektywy azotanowej (SMR 2), ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych (GAEC 4), środki mające na celu zapobieganie erozji gleby i zapewnienie minimalnej pokrywy glebowej (GAEC 5 i 6) oraz zmianowanie upraw (GAEC 7).

składnikami odżywczymi. Dobrowolne środki dla rolników obejmują interwencje takie jak **ekoschematy, zobowiązania rolno-środowiskowe i zobowiązania w dziedzinie zarządzania klimatem**. We wszystkich planach strategicznych WPR uwzględniono kwestię efektywności wykorzystania składników odżywczych w drodze różnych działań:

- Interwencje zachęcają do **dywersyfikacji upraw i lepszego zmianowania upraw z uwzględnieniem roślin wysokobiałkowych**. Plany WPR wspierają również „**międzyplony**”⁸, które zwiększają nawożenie ekologiczne i **materię organiczną gleby**, lub zobowiązania do zwiększenia pokrywy glebowej z przekroczeniem wymogów minimalnych.
- Plany strategiczne WPR wspierają szersze przyjmowanie **planów gospodarowania składnikami odżywczymi** poza obszarami, w których są już one obowiązkowe na mocy dyrektywy azotanowej, co zwiększa efektywność nawożenia.
- **Rolnictwo precyzyjne, rolnictwo ekologiczne i agroekologia** otrzymują wsparcie w ramach tych planów w postaci zobowiązań w dziedzinie zarządzania i inwestycji w nowe maszyny, praktyk wymagających ograniczenia stosowania nawozów oraz lepszego dostępu do doradztwa i szkoleń⁹.
- Plany strategiczne WPR wspierają częściowe **zastąpienie nawozów mineralnych nawozami organicznymi**, takimi jak obornik, osad ściekowy i bioodpady, pochodzącymi z procesów metanizacji lub obróbki biologicznej i termicznej, przy jednoczesnym zapewnieniu, aby nie prowadziło to do wyższych strat składników odżywczych.

W ramach negocjacji prowadzących do przyjęcia planów strategicznych WPR Komisja wezwała państwa członkowskie do uwzględnienia w planach środków związanych z praktykami służącymi optymalizacji efektywnego stosowania nawozów. Po przyjęciu wszystkich planów **będzie to stanowić gwarancję, że wszystkie planowane interwencje będą monitorowane i zostaną zrealizowane**. Zachęci to państwa członkowskie do propagowania **szerszego wprowadzania tych środków** przez rolników. Komisja zachęci państwa członkowskie do dalszego ustalania priorytetów i zwiększenia ambicji takich interwencji w **przyszłych zmianach ich planów strategicznych WPR**. W szczególności **Komisja wzywa państwa członkowskie do przyspieszenia wdrażania narzędzia dotyczącego zrównoważonego gospodarowania składnikami odżywczymi (FAsT) i jego przyjęcia przez rolników**¹⁰.

⁸ Międzyplony pochłaniają nadwyżkę azotu pozostałą z nawożenia poprzedniej uprawy, zapobiegając jego utracie w wyniku wymywania.

⁹ Inwestycje związane z rolnictwem precyzyjnym są wyraźnie uwzględnione w 24 projektach planów.

¹⁰ Narzędzie dotyczące zrównoważonego gospodarowania składnikami odżywczymi umożliwia rolnikom optymalizację stosowania nawozów pod względem czasu, ilości i rozmieszczenia.

2.3. Środki nadzwyczajne i rezerwa rolna

W marcu 2022 r. Komisja przyjęła **pakiet wsparcia wyjątkowego** o wartości 500 mln EUR skierowany do producentów najbardziej dotkniętych poważnymi skutkami wojny w Ukrainie. Wykorzystano w tym celu środki z rezerwy kryzysowej WPR. Na tej podstawie państwa członkowskie zapewniły 492 mln EUR wsparcia finansowego, traktując priorytetowo rolników stosujących zrównoważone praktyki i najbardziej dotkniętych kryzysem.

W ramach **rezerwy rolnej** przewidzianej w zreformowanej WPR w 2023 r. udostępnione zostanie 450 mln EUR na środki interwencji publicznej i środki przechowywania w celu ustabilizowania rynków rolnych lub na środki nadzwyczajne, które byłyby odpowiedzią na zagrożenie wystąpienia zakłóceń rynku, zagrożenia dla zdrowia lub inne sytuacje nadzwyczajne określone w rozporządzeniu w sprawie wspólnej organizacji rynków produktów rolnych. Komisja zbada wraz z państwami członkowskimi możliwość zastosowania środków nadzwyczajnych w ramach rezerwy rolnej, aby zapobiec zakłóceniom na rynku, które wynikałyby z wpływu napięć na rynku nawozów na produkcję rolników w UE.

2.4. Tymczasowe kryzysowe ramy pomocy państwa jako kanał pomocy finansowej

Tymczasowe kryzysowe ramy pomocy państwa („ramy”) umożliwiają państwom członkowskim korzystanie z elastyczności przewidzianej w zasadach pomocy państwa i zapewniają im możliwość wsparcia między innymi producentów pierwotnych, w tym w odniesieniu do nabywania przez tych producentów nawozów, oraz producentów nawozów. Państwa członkowskie mogą przyznać pomoc na pokrycie części niedawnego wzrostu kosztów gazu i energii elektrycznej dla przedsiębiorstw, w tym na przykład z sektora produkcji pierwotnej i producentów nawozów, z zastrzeżeniem mechanizmów zabezpieczających.

W okresie od marca do września 2022 r. Komisja zatwierdziła na podstawie omawianych ram 18 **specjalnych programów pomocy dla rolnictwa** o łącznym budżecie w wysokości około 3,5 mld EUR. Trzy z tych programów mają na celu zakup nawozów przez rolników (całkowity budżet w wysokości 855 mln EUR). Większość państw członkowskich zdecydowała się na programy parasolowe otwarte dla wszystkich sektorów gospodarki (455 mld EUR we wrześniu 2022 r.). Niektóre państwa członkowskie opowiedziały się za specjalnymi programami pomocy państwa służącymi wsparciu przedsiębiorstw energochłonnych.

W dniu 28 października 2022 r. **ramy dostosowano** do potrzeb państw członkowskich związanych ze wsparciem dla przedsiębiorstw energochłonnych najbardziej dotkniętych kryzysem, w tym producentów nawozów. Ci ostatni, jako przedstawiciele sektora

szczególnie dotkniętego kryzysem, mogą – jeżeli spełnią kryteria kwalifikowalności – skorzystać z pomocy o wyższej intensywności i kwot pomocy do 150 mln EUR¹¹. W przypadku przedsiębiorstw otrzymujących większe kwoty pomocy w tymczasowych kryzysowych ramach przewidziano zobowiązania do wyznaczenia ścieżki zmniejszenia śladu węglowego w odniesieniu do zużycia energii i wdrożenia środków w zakresie efektywności energetycznej. Podniesiono również pułap maksymalnej pomocy dla (rolników z) sektora produkcji pierwotnej, co umożliwia państwom członkowskim wspieranie w razie potrzeby zakupu nawozów przez rolników.

Wsparcie ze strony państwa może przybierać różne formy wykraczające poza środki pomocy państwa. Organy publiczne mogą na przykład nabywać nawozy po bardziej konkurencyjnych cenach rynkowych (ze względu na swoją siłę przetargową) i oferować je po niższych cenach (w tym przypadku istniałby element pomocy państwa) rolnikom, z zastrzeżeniem obowiązujących ograniczeń określonych w zasadach ramowych. Państwa członkowskie mogłyby również zapewnić racjonalną i niedyskryminacyjną dystrybucję nawozów wśród rolników, w szczególności gdyby zaistniała konieczność racjonowania gazu.

2.5. Inne finansowanie unijne

Dzięki wprowadzeniu pułapu dochodów rynkowych w przypadku niektórych wytwórców energii elektrycznej i składce solidarnościowej¹² państwa członkowskie mogłyby dysponować środkami finansowymi, które **mogą między innymi przekierować za pośrednictwem omawianych ram do energochłonnych odbiorców energii, takich jak rolnicy lub producenci nawozów** (szacunkowo do 140 mld EUR), aby wesprzeć przedsiębiorstwa w sektorach energochłonnych, pod warunkiem że fundusze te zostaną wykorzystane do celów inwestycji w odnawialne źródła energii, efektywność energetyczną lub inne technologie obniżania emisyjności. Niedawno zaproponowane ukierunkowane i wyjątkowe środki (SAFE – wspieranie przystępnej cenowo energii) w ramach zasad **polityki spójności** na lata 2014–2020 umożliwiłyby organom krajowym przekierowanie do 40 mld EUR na wsparcie MŚP, pracowników i gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji w radzeniu sobie z rosnącymi cenami energii. Ponadto Komisja zachęca państwa członkowskie do priorytetowego traktowania środków ukierunkowanych na przystępność cenową nawozów, a tym samym zwiększających bezpieczeństwo żywnościowe.

W świetle obecnego kryzysu energetycznego Komisja zaproponowała wprowadzenie ukierunkowanych zmian do rozporządzenia w sprawie Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF) w celu włączenia do tego rozporządzenia specjalnych

¹¹ Komunikat Komisji pt. „Tymczasowe kryzysowe ramy środków pomocy państwa w celu wsparcia gospodarki po agresji Rosji wobec Ukrainy”, C(2022) 7945 final.

¹² Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1854 z dnia 6 października 2022 r. w sprawie interwencji w sytuacji nadzwyczajnej w celu rozwiązania problemu wysokich cen energii.

rozdziałów dotyczących planu REPowerEU, które państwa członkowskie mogą uwzględnić w swoich istniejących planach odbudowy i zwiększania odporności. Komisja wydała wytyczne dla państw członkowskich dotyczące sposobu zmiany i uzupełnienia ich planów odbudowy i zwiększania odporności na podstawie tych specjalnych rozdziałów, co powinno mieć na celu oszczędność energii, dywersyfikację dostaw energii oraz przyspieszone wprowadzanie energii ze źródeł odnawialnych w celu zastąpienia paliw kopalnych w domach, przemyśle i procesach wytwarzania energii elektrycznej. W zmienionych planach państwa członkowskie mogłyby uwzględnić – w ramach rzeczowej dywersyfikacji – wsparcie na rzecz zrównoważonej produkcji nawozów, przy pełnym poszanowaniu zasady „nie czyn poważnych szkód”¹³.

W ramach **programu „Horyzont Europa”**¹⁴ uruchamia się ukierunkowane inwestycje o wartości około 9 mld EUR na okres obowiązywania obecnych wieloletnich ram finansowych na lata 2021–2027, dotyczące programów prac, partnerstw i misji klastra 6 związanych z żywnością, biogospodarką, zasobami naturalnymi, rolnictwem i środowiskiem. Szacuje się, że w pierwszych dwóch latach realizacji programu „Horyzont Europa” ponad 35 projektów o budżecie wynoszącym około 180 mln EUR dotyczyło nawozów w rolnictwie. Były to między innymi projekty związane z optymalizacją bilansu składników odżywczych, alternatywnymi produktami nawozowymi oraz opartymi na zasobach przyrody i agroekologicznymi rozwiązaniami w zakresie gospodarowania składnikami odżywczymi. Finansowanie przyznaje się również w ramach misji przewidzianej w pakiecie na rzecz zdrowych gleb w Europie. Jednym z jej celów szczegółowych jest ograniczenie zanieczyszczenia gleby i ukierunkowanie działań na ograniczenie stosowania nawozów i strat składników odżywczych.

W 2023 r. Komisja zainicjuje nowe wyzwanie Europejskiej Rady ds. Innowacji dotyczące odpornego rolnictwa, z budżetem w wysokości 65 mln EUR, aby wesprzeć przedsiębiorstwa typu start-up z sektora technologii rolnych w szybkim opracowywaniu innowacji wykorzystujących zaawansowane technologie, co przełoży się na utrzymanie i poprawę wydajności plonów dzięki technologiom przyjaznym dla środowiska, zwłaszcza w dziedzinie nawożenia.

Finansowanie innowacyjnych projektów demonstracyjnych, które przyczyniają się do osiągnięcia celów gospodarki o obiegu zamkniętym związanych z odzyskiem materiałów takich jak m.in. składniki odżywcze z odpadów i ścieków zapewnia również **fundusz innowacyjny unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji (ETS)**.

¹³ 12 lutego 2021 r., zawiadomienie Komisji pt. „Wytyczne techniczne dotyczące zasady »nie czyn poważnych szkód«, (2021/C58/01).

¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/695 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji „Horyzont Europa” oraz zasady uczestnictwa i upowszechniania obowiązujące w tym programie oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1290/2013 i (UE) nr 1291/2013.

2.6. Nawozy organiczne

Zastąpienie nawozów mineralnych nawozami organicznymi jest częścią rozwiązania mającego na celu **zmniejszenie zależności UE od gazu** i jest również wspierane za pośrednictwem unijnego celu, jakim jest rolnictwo ekologiczne (25 % gruntów rolnych do 2030 r.¹⁵). Pomoże to zmniejszyć ślad węglowy nawozów.

Od lipca 2022 r., na podstawie **rozporządzenia w sprawie produktów nawozowych**¹⁶, utworzono jednolity rynek, w szczególności dla nawozów wyprodukowanych z odpadów z odzysku i produktów ubocznych dostępnych w UE. Rozporządzenie **wspiera ekologiczne i oparte na obiegu zamkniętym alternatywy** dla gazu ziemnego i surowców wydobywanych z ziemi służących do produkcji nawozów. Specjalistyczne produkty nawozowe UE, takie jak nawozy z inhibitorem, nawozy o kontrolowanym uwalnianiu i biostymulatory, zwiększą efektywność nawożenia, a tym samym ograniczą ilość nawozów potrzebnych do optymalizacji plonów. Będąca w przygotowaniu (na podstawie rozporządzenia o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego) definicja punktów końcowych w łańcuchu produkcyjnym – warunek wstępny dostępu do rynku przewidziany w rozporządzeniu w sprawie produktów nawozowych – będzie stanowić istotny dalszy postęp.

Opracowanie metod rozszerzenia **skutecznego recyklingu składników odżywczych z odpadów organicznych** (np. z wykorzystaniem nawozu naturalnego, fermentacji beztlenowej, osadów i innych strumieni odpadów organicznych) na odnawialne bioprodukty nawozowe przyczynia się do realizacji celów **strategii „Od pola do stołu”**. Ważnym elementem w tym zakresie jest segregacja i zbieranie bioodpadów. Lepsze lokalne wykorzystanie odpadów organicznych nie tylko przynosi korzyści dla środowiska, ale również korzyści gospodarcze dla hodowców i rolników produkujących rośliny uprawne, a ponadto zmniejsza zależność europejskiego rolnictwa od nawozów mineralnych spoza UE. W dniu 26 października 2022 r. Komisja przyjęła zmienioną wersję dyrektywy dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych¹⁷, w tym surowsze obowiązki w zakresie odzyskiwania ze ścieków składników odżywczych, które następnie można ponownie wykorzystać w rolnictwie.

Stosowanie obornika i przetworzonego obornika¹⁸, zgodnie z dyrektywą azotanową, może pomóc rolnikom ograniczyć negatywne skutki cen lotnych nawozów mineralnych

¹⁵ W rolnictwie ekologicznym nie zezwala się na stosowanie nawozów syntetycznych.

¹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1009 z dnia 5 czerwca 2019 r. ustanawiające przepisy dotyczące udostępniania na rynku produktów nawozowych UE.

¹⁷ Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych.

¹⁸ JRC, 2020 r., „Recovered Nitrogen from manURE”, „RENURE” [Azot odzyskany z obornika] – Wnioski techniczne dotyczące bezpiecznego stosowania przetworzonego obornika powyżej progu określonego dla stref narażonych na zanieczyszczenia azotanami. W sprawozdaniu Wspólnego Centrum Badawczego na podstawie dyrektywy azotanowej z 2020 r. stwierdza się, że poczyniono

i zamknąć obiegi składników odżywczych¹⁹. Stosowanie bioodpadów w obiegu zamkniętym jako nawozu zostanie omówione w opracowanym przez Komisję **planie zintegrowanej gospodarki składnikami odżywczymi**, którego przyjęcie przewiduje się na początek 2023 r. Komisja oceni w tym kontekście również dalsze działania regulacyjne i pozaregulacyjne, aby umożliwić szersze stosowanie składników odżywczych odzyskanych z obornika.

2.7. Alternatywne źródła dostaw w zakresie przywozu i zawieszenie należności celnych przywozowych w odniesieniu do amoniaku i mocznika

Dywersyfikacja źródeł dostaw przywożonych nawozów i produktów pośrednich służąca zapewnieniu dostępności nawozów stanowi pragmatyczną reakcję na ograniczenia produkcji w UE, w szczególności w regionach, w których istnieją odpowiednie połączenia z portami. Unijne umowy o wolnym handlu wspierają w tym względzie dostęp kluczowych partnerów handlowych do nawozów. Nie stoi to w sprzeczności ze strategicznym interesem UE, jakim jest rentowny sektor produkcji nawozów w Unii.

W celu zrekompensowania niedoborów z Rosji i Białorusi Komisja skontaktowała się z **alternatywnymi dostawcami nawozów**. Za alternatywne źródła nawozów azotowych uznano Oman, Turkmenistan i Katar. Gospodarki tych państw spoza UE odniosą korzyści z tego przywozu dzięki zwiększonemu wzrostowi i zatrudnieniu. Przywóz z Egiptu i Algierii znacznie się zwiększył (odpowiednio o prawie 20 % i 40 %), przy czym istnieje realistyczna perspektywa zastąpienia Rosji jako głównego źródła przywozu do UE przez Egipt w 2022 r.

Do przywozu nawozów azotowych do UE zastosowanie mają cła w wysokości 6,5 %, objęte klauzulą najwyższego uprzywilejowania²⁰. Komisja zaproponowała zawieszenie tych cel na dwa kluczowe towary pośrednie wykorzystywane do produkcji nawozów

znaczące postępy w zakresie rozwoju technologii ograniczających wymywanie przetworzonego obornika. Dostępne technologie prawdopodobnie przyniosą jednak produkty o wyższych emisjach amoniaku niż niektóre nawozy mineralne, takie jak azotan amonowo-wapniowy (CAN) i azotan amonu (AN), chociaż o lepszym profilu emisji amoniaku niż obornik i podobnym lub niższym niż mocznik. W związku z tym produkty RENURE musiałyby podlegać rygorystycznym wymogom dotyczącym praktyk stosowania, w pełni zgodnym z kryteriami dyrektywy azotanowej.

¹⁹ Dyrektywa Rady z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego. W strefach narażonych na zanieczyszczenia azotanami obornik, ale również przetworzony obornik można stosować do zastąpienia nawozów mineralnych jedynie w granicach określonych w dyrektywie azotanowej (170 kg/ha/rok), aby uniknąć dalszego zanieczyszczenia.

²⁰ Szereg państw prowadzących wywóz nawozów, takich jak Maroko, Egipt, Algieria, Trynidad i Tobago, korzysta z bezcłowego dostępu do UE na mocy umów o wolnym handlu.

azotowych, tj. amoniak i mocznik, do końca 2024 r.²¹. Umożliwiłoby to rozwiązanie problemów z dostępnością i przystępnością cenową dotyczących dostaw amoniaku i mocznika oraz sprzyjałoby dywersyfikacji przywozu. Wniosek jest obecnie przedmiotem negocjacji w Radzie. W 2019 r. w następstwie dochodzenia dotyczącego dumpingu wyrządzającego szkodę przemysłowi UE Komisja nałożyła **cła antydumpingowe** na przywóz mieszanin mocznika i azotanu amonu z Rosji, Trynidadu i Tobago oraz Stanów Zjednoczonych. W dniu 26 października 2022 r. Komisja przyjęła decyzję o niezawieszaniu tych cel²².

2.8. Środki mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa dostaw i przystępności cenowej gazu

W ciągu ostatniego roku Komisja podjęła zdecydowane kroki w celu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw gazu i ustabilizowania rynków gazu. W dniu 13 października 2021 r. Komisja opublikowała wytyczne dla państw członkowskich („**zestaw narzędzi łagodzących skutki wzrostu cen energii**”) w celu zaradzenia bezpośrednim skutkom podwyżek cen i dalszego wzmocnienia odporności na przyszłe wstrząsy²³.

W **planie REPowerEU** z dnia 18 maja 2022 r. wprowadzono środki mające na celu dekarbonizację rynków gazu i propagowanie gazu ze źródeł odnawialnych, a także oszczędności energii, dywersyfikacji dostaw energii oraz przyspieszonego wprowadzania energii ze źródeł odnawialnych, aby ograniczyć skutki zakłóceń w dostawach i kontrolować ceny energii.

W komunikacie z lipca 2022 r. pt. „**Oszczędzanie gazu na bezpieczną zimę**”²⁴ Komisja zwiększyła gotowość UE na nadchodzącą zimę. Środki **na rzecz zmniejszenia zapotrzebowania**, a także działania służące osiągnięciu, a nawet przekroczeniu unijnych celów w zakresie magazynowania gazu, podjęte na podstawie rozporządzenia w sprawie magazynowania gazu, okazały się skuteczne. Chociaż ceny nadal utrzymują się na historycznie bardzo wysokim poziomie, to – w porównaniu ze szczytowym poziomem, który osiągnęły w sierpniu 2022 r. – spadły. Komisja przekazała państwom członkowskim, na potrzeby ustalania priorytetów, wytyczne dotyczące sektorów uznanych za krytyczne lub strategiczne z perspektywy społecznej. Sektor spożywczy uznaje się za sektor krytyczny, a sektor nawozów zaopatrujący sektor rolny – za **sektor krytyczny z punktu widzenia społecznego** w całej UE. Komisja **zwraca uwagę, że**

²¹ 19 lipca 2022 r., wniosek dotyczący rozporządzenia Rady zmieniającego załącznik I do rozporządzenia (EWG) nr 2658/87 w sprawie nomenklatury taryfowej i statystycznej oraz w sprawie Wspólnej Taryfy Celnej, COM(2022) 359.

²² Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2022/2070 z dnia 26 października 2022 r., C/2022/7826.

²³ 13 października 2021 r., komunikat Komisji pt. „Reakcja na rosnące ceny energii: zestaw działań i środków wsparcia”, COM(2021) 660 final.

²⁴ 17 lipca 2022 r., komunikat Komisji pt. „Oszczędzanie gazu na bezpieczną zimę”, COM(2022) 360 final.

państwa członkowskie mogą w swoich krajowych planach na wypadek sytuacji nadzwyczajnej nadać priorytet ciągłemu i nieprzerwanemu dostępowi do gazu ziemnego dla producentów nawozów w przypadku racjonowania gazu.

Niedawno, w dniu 18 października 2022 r., Komisja przedstawiła wniosek dotyczący nowego rozporządzenia nadzwyczajnego służącego rozwiązaniu problemu wysokich cen gazu w UE i zapewnieniu bezpieczeństwa dostaw tej zimy²⁵. Będzie to możliwe dzięki wspólnym zakupom gazu, mechanizmom ograniczania cen, nowym środkom dotyczącym przejrzystego wykorzystania infrastruktury i solidarności między państwami członkowskimi oraz dzięki nieustającym wysiłkom na rzecz zmniejszenia zapotrzebowania na gaz. Nowe środki pomogą również w dalszym **łagodzeniu presji cenowej odczuwanej przez europejskich obywateli i przemysł**, zapewniając jednocześnie bezpieczeństwo dostaw i funkcjonowanie rynku wewnętrznego.

2.9. Wspieranie produkcji ekologicznego amoniaku i biometanu

Jeśli chodzi o nawozy azotowe, produkcja **amoniaku z wykorzystaniem wodoru odnawialnego, niskoemisyjnego i wodoru ze źródeł innych niż kopalne** jest technologią, która niesie ze sobą potencjał znacznego ograniczenia emisji gazów cieplarnianych pochodzących z procesu wytwarzania nawozów. Stosowanie wodoru odnawialnego wyeliminowałoby ponadto zależność UE od gazu ziemnego w tym sektorze. Chociaż w toku jest wiele dużych projektów, produkcja znaczących ilości nawozów w ich ramach rozpocznie się dopiero w 2025 r.

Wyzwania związane ze zwiększeniem produkcji amoniaku z wykorzystaniem wodoru odnawialnego, w tym brak infrastruktury, konieczność przyspieszenia procedur wydawania pozwoleń i wciąż opracowywane ramy regulacyjne, nadal się utrzymują. W planie **REPowerEU** przedstawiono szereg działań mających na celu sprostanie tym wyzwaniom. Wraz ze wzrostem cen gazu omawiane projekty stają się opłacalne ekonomicznie w porównaniu z amoniakiem opartym na gazie ziemnym, co przyspiesza ich wdrażanie. Aby wesprzeć szybki rozwój gospodarki wodoru odnawialnego, powstanie nowy Europejski Bank Wodoru, który na początek zainwestuje 3 mld EUR w utworzenie w UE rynku wodoru, w tym poprzez dostosowanie podaży do popytu.

Oprócz tymczasowych kryzysowych ram pomocy państwa Komisja niedawno zmieniła i zmodernizowała swój **zestaw narzędzi dotyczących pomocy państwa**²⁶, który państwa członkowskie mogą wykorzystać do wsparcia przejścia europejskiego

²⁵ Wniosek dotyczący rozporządzenia Rady „Zwiększenie solidarności dzięki lepszej koordynacji zakupów gazu, transgranicznej wymianie gazu i wiarygodnym poziomom odniesienia cen”, COM(2022) 549 final.

²⁶ 18 lutego 2022 r., „Wytyczne w sprawie pomocy państwa na ochronę klimatu i środowiska oraz cele związane z energią”, C/2022/481; 19 października 2022 r., „Zasady ramowe dotyczące pomocy państwa na działalność badawczą, rozwojową i innowacyjną”, C(2022) 7388 final.

przemysłu nawozów azotowych na energię elektryczną ze źródeł odnawialnych lub wodoru odnawialny, w połączeniu z lokalnymi projektami odzyskiwania składników odżywczych w obiegu zamkniętym, jeżeli spełnione są odpowiednie warunki.

Komisja będzie dążyć do zapewnienia stabilnego i realistycznego otoczenia regulacyjnego regulującego produkcję wodoru odnawialnego i niskoemisyjnego, a tym samym do zapewnienia szybkiego rozwoju rynku nawozów opartych na wodorze odnawialnym i niskoemisyjnym. Komisja opublikuje wkrótce dwa akty delegowane na mocy dyrektywy (UE) 2018/2001 ustanawiającej ramy regulacyjne dla paliw odnawialnych pochodzenia niebiologicznego.

W odniesieniu do gazu ziemnego, szczególnie w strefach, w których wodoru odnawialny byłby mniej konkurencyjny, obiecujący potencjał w zakresie zastąpienia gazu ma **biometan**. Jak wskazano w planie REPowerEU, zwiększenie zrównoważonej produkcji biometanu do 35 mld m³ do 2030 r. jest opłacalnym sposobem na realizację ambitnego planu polegającego na ograniczeniu przywozu gazu ziemnego z Rosji. Nie tylko zapewni to energię ze źródeł odnawialnych i zwiększy dochody rolników, ale stworzy również nowy strumień dostaw nawozów organicznych. W dniu 28 września 2022 r. zainaugurowano **Europejskie partnerstwo przemysłowe na rzecz biometanu**, którego celem jest roczna produkcja i stosowanie biometanu na poziomie 35 mld m³ do 2030 r.

Komisja przeanalizuje ponadto środki, które mogą przyczynić się do **zwiększenia konkurencyjności nawozów ekologicznych na rynku** w okresie przechodzenia na gospodarkę w pełni bezemisyjną.

3. ZAPEWNIENIE DOSTĘPNOŚCI I PRZYSTĘPNOŚCI CENOWEJ NAWOZÓW NA ŚWIECIE

3.1. Wsparcie UE na rzecz inicjatyw wielostronnych i dwustronnych

Unia Europejska szybko zareagowała na wstrząs systemowy wywołany rosyjską agresją na Ukrainę w ramach czterokierunkowej reakcji Drużyny Europy na globalny brak bezpieczeństwa żywnościowego, obejmującej: (1) solidarność, (2) produkcję, (3) handel i (4) multilateralizm. Szacuje się, że do 2024 r. Unia Europejska przeznaczy łącznie 7,7 mld EUR na wsparcie globalnego bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważonych systemów żywnościowych. UE wspiera m.in. działania mające na celu poprawę stanu gleby oraz bardziej optymalne i zrównoważone stosowanie nawozów.

Komisja docenia prace działającej pod przywództwem ONZ Globalnej Grupy Reagowania Kryzysowego ds. Żywności, Energii i Finansów, a także inne inicjatywy międzynarodowe, takie jak Globalny Sojusz na rzecz Bezpieczeństwa Żywnościowego grupy G-7, wezwanie do działania i inicjatywa FARM. Inicjatywy te obejmują środki mające na celu rozwiązanie problemu niedoborów nawozów, w szczególności w drodze utrzymania otwartych rynków i unikania ograniczeń wywozowych, tymczasowego zwiększenia produkcji nawozów w celu zrekompensowania niedoborów, wspierania innowacji w dziedzinie nawozów oraz propagowania metod maksymalizacji wydajności nawozów.

Komisja wzmacnia **podejście wielostronne** w swoich dwustronnych rozmowach z partnerami strategicznymi. Przykładowo za pośrednictwem platformy współpracy

w dziedzinie rolnictwa utworzonej ze Stanami Zjednoczonymi w listopadzie 2021 r. zajęto się kluczowymi kwestiami, takimi jak brak wiarygodnych informacji na temat podaży i popytu na rynkach międzynarodowych, potrzeba poprawy wydajności produkcji roślinnej i wykorzystania składników odżywczych oraz udoskonalenie praktyk produkcyjnych przy użyciu danych i dzięki precyzyjnemu stosowaniu. Komisja i Kanada zorganizują wspólne wydarzenie poświęcone zrównoważonemu stosowaniu nawozów, skupiające się na optymalizacji wykorzystania i opracowywaniu nowych produktów.

Komisja dołączy do inicjatywy **Światowe Wyzwanie w zakresie Nawozów** [Global Fertiliser Challenge] (GFC) zainicjowanej na forum największych gospodarek świata w czerwcu 2022 r. Inicjatywa ta ma na celu wzmocnienie światowego bezpieczeństwa żywnościowego i ograniczenie emisji gazów cieplarnianych w rolnictwie za sprawą pomocy w zmniejszaniu niedoborów nawozów, w szczególności dzięki **lepszemu gospodarowaniu składnikami odżywczymi, zwiększeniu efektywności stosowania nawozów, alternatywnym praktykom rolniczym i alternatywom dla nawozów mineralnych**. Obecnie trwają prace nad określeniem konkretnych działań, które przyczyniają się do osiągnięcia celów GFC.

Oprócz rosyjskiej inwazji na światowe rynki nawozów silnie wpłynęły zakłócenia rynku. Najważniejsze kraje produkujące nawozy, takie jak Rosja i Chiny, wprowadziły ograniczenia wywozowe, które wpłynęły na 20 % światowego handlu nawozami wyrażonego w składnikach odżywczych²⁷. UE dołożyła wszelkich starań we współpracy ze swoimi partnerami i organizacjami międzynarodowymi, aby uniknąć takich ograniczeń w handlu.

3.2. Wsparcie dla krajów partnerskich: zrównoważone zarządzanie żyznością gleby i zdolnościami produkcyjnymi rolników

Zużycie nawozów mineralnych na hektar gruntów ornych na świecie jest bardzo niejednorodne²⁸. Do głównych czynników wspierających produkcję rolników i ich strategię odporności należą **zróżnicowane praktyki rolnicze**, dostęp do wody, dostosowane szkolenia i usługi doradcze dla obszarów wiejskich, zabezpieczenia prawa do ziemi, sprawiedliwy dostęp do wysokiej jakości materiału siewnego i dostęp do kredytów. Czynniki te mają zasadnicze znaczenie, w szczególności na obszarach, na których degradacja gruntów prowadzi do niskiej reakcji na nawozy.

W tym kontekście i zgodnie ze strategią „Od pola do stołu” i strategią na rzecz bioróżnorodności Komisja jest zaangażowana w działania mające na celu utworzenie,

²⁷ IFPRI, narzędzie do śledzenia polityki w sektorze żywności, <https://www.ifpri.org/project/covid-19-food-trade-policy-tracker>

²⁸ Od 20 kg/ha w regionie Afryki Subsaharyjskiej do 77 kg w Afryce Północnej, 125 kg/ha w Ameryce Północnej, 155 kg/ha w Europie, 171 kg/ha w Ameryce Łacińskiej do 294 kg/ha w Azji Wschodniej (2018 r., Bank Światowy).

w skali światowej, drogi dla **innowacyjnych podejść wspierających zintegrowane zarządzanie żyznością gleby**, polegających na stosowaniu zróżnicowanego zestawu rozwiązań w zakresie żyzności gleby specyficznych dla poszczególnych obszarów, sprzyjającego zrównoważonemu przyrostowi plonów. Zróżnicowane ekosystemy rolnicze, wyższa zawartość materii organicznej gleby i lepsze gospodarowanie obiegiem składników odżywczych (i) zwiększają odporność na zmianę klimatu, (ii) przyczyniają się do łagodzenia zmiany klimatu dzięki zwiększonemu składowaniu dwutlenku węgla w glebie oraz (iii) poprawiają ochronę różnorodności biologicznej.

Chociaż nie wszyscy rolnicy odczuwają skutki w taki sam sposób i na taką samą skalę w każdym kraju, UE pomaga swoim partnerom zmniejszyć ich zależność od przywożonych nawozów i od nawozów mineralnych, inwestując w alternatywne rozwiązania, w tym nawozy organiczne, a także w **rolnictwo zrównoważone i zarządzanie żyznością gleby**. Jest to zasadniczy element wdrażania krajowych ścieżek transformacji krajowych systemów żywnościowych w następstwie szczytu ONZ w sprawie systemów żywnościowych w 2021 r. Zaprojektowanych zostanie w tym celu szereg interwencji finansowanych z ISWMR – „Globalny wymiar Europy”²⁹, w tym z nowego Instrumentu na rzecz Żywności i Zwiększania Odporności o wartości 225 mln EUR dla krajów Afryki Północnej i Bliskiego Wschodu, a także z puli przeznaczonej na rozwój w ramach niedawno zapowiedzianego wsparcia w wysokości 600 mln EUR z rezerw EFR dla państw AKP oraz z Instrumentu na rzecz Żywności i Zwiększania Odporności. W szczególności UE:

- ułatwi dialog i wymianę doświadczeń, będzie wspierać działania w dziedzinie badań naukowych i innowacji, zwłaszcza w krajach o wysokim zużyciu nawozów lub niskiej efektywności wykorzystania składników odżywczych;
- będzie ściśle współpracować z organizacjami rolników w konkretnych łańcuchach wartości rolnej i systematycznie łączyć je z rolniczymi organizacjami badawczymi i sektorem prywatnym, opierając się m.in. na portfelach DeSIRA i GCCA+³⁰;
- będzie promować podejścia agroekologiczne, w tym dotyczące konkretnych łańcuchów wartości i upraw, oraz zrównoważone praktyki rolnicze, które mają zasadnicze znaczenie dla poprawy i utrzymania żyzności gleby (rośliny strączkowe i białka roślinne, uprawy okrywowe, system rolno-leśny, prowadzenie uprawy mieszanej z udziałem zwierząt gospodarskich itp.). Działania tego rodzaju zostaną na przykład podjęte w Maroku, Tunezji, Egipcie, Jordanii,

²⁹ Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej – „Globalny wymiar Europy”.

³⁰ DeSIRA: rozwój inteligentnych innowacji poprzez badania w dziedzinie rolnictwa. GCCA+: światowy sojusz na rzecz przeciwdziałania zmianie klimatu +.

Libanie i Syrii w ramach regionalnego „Instrumentu na rzecz Żywności i Zwiększania Odporności” o wartości 225 mln EUR;

- poprawi dostęp do nawozów dla drobnych producentów rolnych i wydajność stosowania przez nich nawozów dzięki przejrzystym i dobrze ukierunkowanym narzędziom (np. bony elektroniczne, systemy dopłat, stosowanie mikrodawk w celu zwiększenia wydajności), skutecznym usługom doradczym (obliczanie bilansu składników odżywczych, wykorzystanie różnych źródeł składników odżywczych) oraz ulepszonym programom dotacji publicznych z przeznaczeniem na nawozy mineralne i organiczne;
- wesprze trwające partnerstwa strategiczne, w szczególności z CGIAR³¹, Międzynarodowym Funduszem Rozwoju Rolnictwa (IFAD) i Organizacją Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO), w celu wzmocnienia zrównoważonego zarządzania żywnością gleby i ułatwienia podejść agroekologicznych.

Równocześnie UE dąży do dalszego zwiększenia swojej **pomocy humanitarnej w zakresie żywności**, która w 2022 r. wyniosła już ponad 900 mln EUR. Jest to około 55 % więcej niż w ubiegłym roku i prawie 80 % więcej niż w 2020 r. Fundusze posłużą wzmocnieniu bezpieczeństwa żywnościowego i statusu żywieniowego grup społecznych znajdujących się w trudnej sytuacji, dzięki metodom dostosowanym do kontekstu krajowego i regionalnego (bezpośrednia pomoc żywnościowa w naturze/środkach pieniężnych, w tym środkach pieniężnych przeznaczonych na różne cele, żywienie).

3.3. Przejrzystość rynku i system informacji o rynkach rolnych grupy G-20 (AMIS)

UE będzie nadal **propagować przejrzystość rynku, aby zapewnić stabilność rynków** oraz uniknąć zakłóceń na rynku i gwałtownych wzrostów cen. Komisja z zadowoleniem przyjmuje rozszerzenie zakresu systemu AMIS grupy G-20 na rynek nawozów i zobowiązuje się do dostarczania sekretariatowi AMIS wszelkich niezbędnych danych i wsparcia. Komisja wraz z państwami członkowskimi bada w tym względzie możliwości zwiększenia finansowania na rzecz AMIS.

3.4. Ułatwianie światowego handlu nawozami

UE będzie nadal sprzeciwiać się środkom ograniczającym wywóz nawozów lub zakazującym tego wywozu, co znalazło odzwierciedlenie w komunikacie Komisji z dnia 23 marca. UE będzie kontynuować ścisłą współpracę z innymi krajami na forach międzynarodowych (w szczególności w ramach WTO, G-7, FAO) przeciwko ograniczeniom w handlu lub zakazom wywozu nawozów oraz zapewni otwarte,

³¹ Grupa Konsultacyjna ds. Międzynarodowych Badań Rolniczych.

przejrzyste i przewidywalne otoczenie handlowe. UE będzie propagować w tym kontekście działania mające na celu zwiększenie przejrzystości ograniczeń wywozowych, w tym dotyczących nawozów, jako sposób na realizację zobowiązań podjętych w deklaracji w sprawie braku bezpieczeństwa żywnościowego uzgodnionej na ostatnim posiedzeniu ministerialnym WTO.

Nowe i rozszerzone szlaki logistyczne utworzone przez **korytarze solidarnościowe między UE a Ukrainą** stały się drogami o zasadniczym znaczeniu dla wywozu z Ukrainy, zarówno w sektorze rolnym, jak i w innych sektorach. Od sierpnia **Porozumienie w sprawie eksportu zboża przez Morze Czarne**, wspierane przez ONZ, pomagało ożywić transport zbóż z ukraińskich portów na Morzu Czarnym. Obie omawiane inicjatywy łącznie umożliwiły w okresie od maja do października wywóz ponad 22 mln ton ukraińskiego ziarna, nasion oleistych i produktów powiązanych. Znaczna część tych produktów rolnych dociera do potrzebujących krajów partnerskich.

Zarazem UE zasadniczo **wyłączyła sektor rolno-spożywczy i nawozy ze środków ograniczających wobec Rosji**³². Ponieważ sankcje te nie mają charakteru eksterytorialnego, nie mają zastosowania do przedsiębiorstw spoza UE ani osób fizycznych, które prowadzą działalność wyłącznie poza UE. Ponadto umożliwiają one przekazywanie nawozów potasowych pochodzących z Rosji lub wywożonych z Rosji do państw trzecich przez podmioty unijne lub przez terytorium UE³³. Dozwolone jest finansowanie lub pomoc finansowa związana z takimi transferami, podobnie jak świadczenie usług ubezpieczeniowych. Ponadto sankcje unijne obejmują również przepisy szczegółowe mające zapewnić sprawny przebieg transakcji dotyczących rosyjskich produktów rolnych, w tym nawozów. Komisja wydała wytyczne w tym zakresie, aby pomóc państwom członkowskim w skutecznym i jednolitym wdrażaniu sankcji UE, co ma zasadnicze znaczenie dla sektora rolno-spożywczego. Co więcej, Komisja kontynuuje ścisłą współpracę z państwami członkowskimi i organizacjami międzynarodowymi w celu zapewnienia, aby wytyczne i procesy wdrażania realizowane przez właściwe organy były przejrzyste i spójne, co umożliwi przemysłowi utrzymanie funkcjonalnych łańcuchów dostaw w pełnej zgodności z sankcjami UE oraz przyczyni się do dostępności nawozów dla rolników. Sankcje UE mają wyraźny cel: powstrzymanie rosyjskiej wojny napastniczej w Ukrainie i reagowanie na nią. Dlatego w ramach tych sankcji nałożono ograniczenia na niektóre kluczowe sektory gospodarki, aby zapobiec znacznym dochodom służącym finansowaniu rosyjskiej maszyny wojennej oraz zamrozić aktywa osób i podmiotów wspierających wojnę. W przeciwieństwie do

³² Jedyne obowiązujące obecnie w odniesieniu do Rosji ograniczenie dotyczy przywozu do UE niektórych nawozów potasowych, w odniesieniu do których ma jednak zastosowanie znaczna kwota oparta na historycznym poziomie zużycia. Zastosowanie mają również sankcje dotyczące określonych osób fizycznych.

³³ Pozostaje to bez uszczerbku dla zdolności państw członkowskich do wprowadzania niezbędnych środków służących ochronie ich interesów bezpieczeństwa narodowego.

tego, co głosi rosyjska propaganda, cele te nie są jednak niezgodne z bezpieczeństwem żywnościowym.

3.5. Sprzyjanie przystępności cenowej za sprawą zwiększenia przestrzeni fiskalnej

Wyższe ceny importowe żywności i nawozów oraz zakłócenia w łańcuchach dostaw, z którymi muszą się mierzyć importerzy żywności, a także utrata dochodów przez niektórych eksporterów żywności zwiększają pilne potrzeby niektórych państw spoza UE w zakresie **bilansu płatniczego**. Wkład UE w wysokości 100 mln EUR w finansowanie funduszu powierniczego MFW wspierającego ograniczanie ubóstwa i wzrost gospodarczy (PRGT) oraz związany z nim efekt mnożnikowy zapewnią wsparcie dla państw podatnych na zagrożenia, które odnotowały wzrost rachunków za przywóz. MFW uruchomił niedawno nadzwyczajne wsparcie finansowe przeciw wstrząsom żywnościowym (Food Shock Window). UE wspiera tę inicjatywę za pomocą swojego wkładu w PRGT, ponieważ pomaga państwom AKP (głównie tym o niskich dochodach) w uzyskaniu dostępu do pożyczek preferencyjnych służących złagodzeniu skutków kryzysu żywnościowego. Ponadto za pośrednictwem nowego Instrumentu na rzecz Żywności i Zwiększania Odporności z budżetem w wysokości 225 mln EUR UE będzie wspierać m.in. stabilizację bilansu płatniczego w krajach południowego sąsiedztwa, a wsparcie to powinno zostać rozszerzone w 2023 r.

3.6. Wzmocnienie partnerstw z międzynarodowymi instytucjami finansowymi

UE będzie poszukiwać sposobów wzmocnienia partnerstw i rozwijania **innowacyjnych i zrównoważonych inwestycji w sektorze rolnym** w drodze zacieśnienia współpracy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi w ramach strategii Global Gateway stanowiącej część kompleksowej reakcji Drużyny Europy, w tym za pośrednictwem okna inwestycyjnego dla rolnictwa w ramach otwartej architektury Europejskiego Funduszu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Plus (EFZR+). EFZR+ wspiera przyjazne klimatowi systemy rolnictwa i łańcuchy wartości. Portfel EBOR obejmuje już znaczne inwestycje w prywatnym sektorze agrobiznesu. Europejski Bank Inwestycyjny udzieli Międzynarodowemu Funduszowi Rozwoju Rolnictwa (IFAD) pożyczki preferencyjnej w wysokości 500 mln EUR na finansowanie inwestycji pobudzających zrównoważoną produkcję rolną i zwiększających odporność.

3.7. Komunikacja strategiczna i walka z dezinformacją

Komisja zintensyfikuje wspólne działania komunikacyjne dotyczące swoich wysiłków na rzecz nawozów w wymiarze wielostronnym, regionalnym i krajowym, w tym za pośrednictwem delegatur Unii, aby odpowiedzieć na spostrzeżenia i obawy w krajach partnerskich. UE będzie w dalszym ciągu monitorować prowadzoną przez Rosję manipulację informacją i przeciwdziałać jej – w tym za pośrednictwem unijnych kanałów publicznych, takich jak EUvsDisinfo, oraz we współpracy z partnerami o podobnych poglądach, w szczególności w ramach G-7 i NATO – podobnie jak ingerencji w informacje, której celem jest oddzielenie odpowiedzialności za kryzys bezpieczeństwa żywnościowego od wojny napastniczej przeciwko Ukrainie.

4. WNIOSEK

Nawozy mają istotne znaczenie dla zapewnienia ciągłej produkcji żywności i pasz w UE i na świecie. Wysokie ceny gazu i rosyjska wojna napastnicza przeciwko Ukrainie, pomijając zależność od ograniczonej liczby dostawców – w tym Rosji – zagroziły dostępności i przystępności cenowej nawozów, wystawiając w ten sposób na szwank bezpieczeństwo żywnościowe, w szczególności w najbardziej podatnych na zagrożenia krajach na świecie.

W związku z tym potrzebne są krótkoterminowe działania wspierające rolników i producentów nawozów. Obejmują one zwiększoną przejrzystość rynku, środki pomocy dla producentów nawozów i rolników w formie pomocy państwa i finansowania unijnego, takie jak plany strategiczne WPR i środki rynkowe w ramach rezerwy rolnej, dywersyfikację źródeł przywozu nawozów oraz środki służące zabezpieczeniu dostaw i ograniczeniu cen gazu, przy jednoczesnym wspieraniu zrównoważonych praktyk rolniczych mających na celu lepsze stosowanie nawozów i zmniejszenie zależności od nich. Działania tego rodzaju powinny pozostać spójne z długoterminowymi celami Europejskiego Zielonego Ładu i powiązanych z nim strategii.

UE będzie nadal współpracować z państwami członkowskimi, Europejskim Bankiem Rozwoju, organizacjami międzynarodowymi, krajami partnerskimi i innymi kluczowymi podmiotami w celu złagodzenia wpływu obniżonej przystępności cenowej nawozów na światowe bezpieczeństwo żywnościowe oraz poprawy ich efektywnego stosowania. UE przyłączyła się do nowych inicjatyw międzynarodowych, takich jak Światowe Wyzwanie w zakresie Nawozów, zacieśnia partnerstwa z międzynarodowymi instytucjami finansowymi i będzie niezmiennie propagować środki mające na celu zapewnienie przejrzystości globalnego rynku i unikanie ograniczeń wywozowych.

W perspektywie średnio- i długoterminowej ważną częścią rozwiązania problemów dotyczących dostaw nawozów, a także środowiska i klimatu jest wspieranie przejścia na zrównoważone stosowanie nawozów oraz korzystanie ze zrównoważonych alternatyw dla nawozów mineralnych. Najważniejsze działania towarzyszące w tym zakresie obejmą wspieranie recyklingu składników odżywczych ze strumieni odpadów oraz zwiększenie produkcji ekologicznego amoniaku. Przyniesie to korzyści rolnikom, środowisku i klimatowi, a jednocześnie zmniejszy zależność UE od nawozów opartych na paliwach kopalnych. Powinno to iść w parze z kontynuacją działań na rzecz zwiększenia przejrzystości rynku, dywersyfikacji źródeł przywozu, zapobiegania ograniczeniom rynkowym oraz działań mających na celu zapewnienie przystępnych cenowo i bezpiecznych dostaw energii.

Podejście to stwarza możliwości również dla krajów partnerskich UE. UE będzie wspierać te kraje w propagowaniu alternatyw dla nawozów mineralnych w oparciu o zrównoważone zarządzanie żywnością gleby.

Obecny kryzys jest okazją do przyspieszenia przejścia na rolnictwo zrównoważone i zrównoważony system żywnościowy, bez nadmiernego uzależnienia od nawozów syntetycznych i przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiednich i przystępnych cenowo dostaw nawozów dla rolników w UE i na świecie.